

Eesti Arheoloogia Ajakiri 1998, 2, 154–157

<https://doi.org/10.3176/arch.1998.1.07>

Aivar Kriiska

VAIBLA KIVIKIRVES

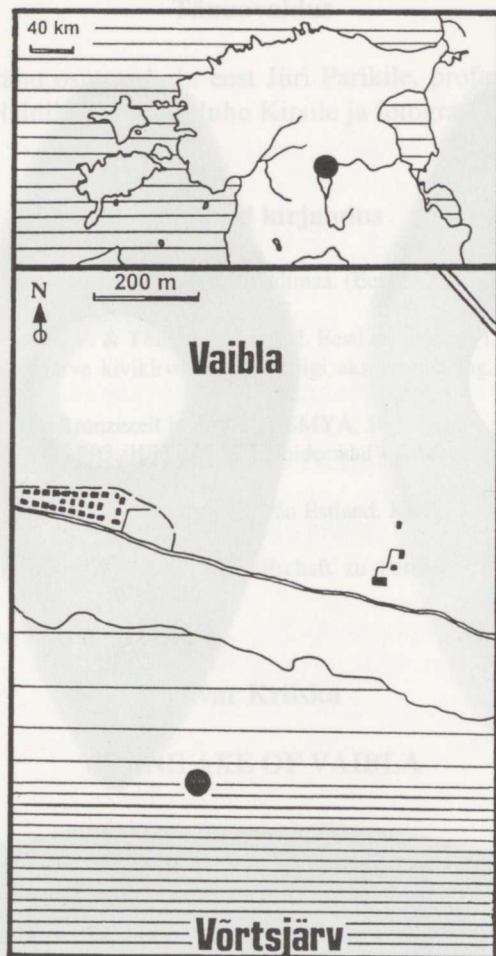
On käsitletud Võrtsjärve põhjarannalt Vaiblast leitud rombikujulist kivikirvest, mis on kirvesilmas säilinud puust varrejäänusest tehtud C¹⁴-analüüsiga dateeritud vanemasse pronksiaega.

Aivar Kriiska, Tartu Ülikooli arheoloogia õppetool, Lossi 3, 51003 Tartu, Eesti;
e-post: aivark@ut.ee

1996. aasta 30. juunil leidis Tartu Ülikooli molekulaar- ja rakubioloogia instituudi teadur Jüri Parik Võrtsjärve põhjarannalt Vaiblast järve madalseisu veepiirilt kivikirve (joon. 1). See on rombja üldkujuga väike silmaga kirves, mille üks külg on lame ja teine mõlema külje suunas pisut kumer (joon. 2). Kirves on 10,8 cm pikkune, maksimaalselt (silma juures) 5,2 cm laiune ja kuni 4,4 cm paksune, kaal 388,7 g. Tartu Ülikooli lektori mineraloog Juho Kirsi määrangul on kirves tehtud Eesti alal rändkivimina esinevast diabaasist (suuline informatsioon 18. 09. 1996). Teral olevad jäljed osutavad, et kirves on olnud raietööriistana ka kasutusel.

Kirvesilmas oli säilinud puuvarre jäänus. Tartu Ülikooli dotsendi Alar Läänelaidi määrangul on see harilik saarepuu (*Fraxinus excelsior* L.). Säilinud osas loendati kokku 18 aastarõngast (Läänelaid 1997). Puusüdamik dateeriti Rootsisis Uppsala ülikooli Svedbergi laboratooriumis kiirendi abil (Posnert 1998), kus saadi selle vanuseks 3060 ± 85 aastat (Ua-12 770). See jääb kalibreeritult (95,4% tõenäosusega) ajavahemikku 1520–1052 e.Kr. (Pearson & Stuiver 1993).

Eestis on leitud hulgaliselt mitmesuguseid kivikirveid, mida on peetud vene-
kujulistest kirvestest hilisemaks ning dateeritud kiviaja lõppu ja pronksiaega. Pronksiajaga on seostatud peamiselt nelja kirvetüüpi: 1) viisnurkseid, 2) rombi-
kujulisi teravate kantidega, 3) painutatud kannaga ja 4) talvakujulisi kirveid (Ja-
nits jt. 1982, 133). Kindla leiukontekstiga ja seetõttu usaldusväärse dateeringuga –
varane metalliaeg – oli seni vaid Saaremaalt Asva kindlustatud asulast leitud porfü-
riidist painutatud kannaga kirve kannaos (Indreko 1939, 44, joon. 21). Kui viis-
nurksed ja talvakujulised kirved olid Eestis üsna laialt levinud, siis rombikujulisi

Joon. 1. Kivikirve leiukoht.

Fig. 1. Site of discovery of the stone axe.

kirveid näib olevat vähem. Üksikuid rombikirveid tuntakse siiski nii sisemaalt (Indreko 1935, 12, joon. 4) kui ka isegi Kihnu saarelt (Sitzungsberichte 1908, 18). Valdavalt on tegu teravate kantidega rombikujuliste kirvestega, Vaibla kirvele ise-loomulikku ristlõiget esineb väga harva. Rombikujuliste kirveste kasutuseletulekut on peetud väljastpoolt lähtunud mõjaks. Richard Indreko (1935, 12) on oletanud nende lähtealaks Põhja-Saksamaad. Soome rombikujulisi kirveid, mille hulgas on Vaibla leiule päris mitmeid analooge, on Carl Frederik Meinander (1954, 70–77) pidanud Rootsist lähtunud ilminguks. Võimalik, et neid toodi ka valmiskujul Eesti alale, kuid nagu juba eespool märkisin, esineb Vaibla kirve valmistamiseks kasutatud kivimit rändmaterjalina looduslikult ka Eestis. Leiukoht osutab, et kirves on vanemal pronksiajal vajanud järve põhja.

Joon. 2. Vaibla kivi kirves ja puuvarre tükk.
 Fig. 2. Stone axe and fragment of the shaft from Vaibla.

Tänuavaldus

Autor avaldab tänu osutatud abi eest Jüri Parikile, professor Urve Millerile, dotsent Alar Läänelaidile, magister Juho Kirsile ja fotograaf Enno Väljalile.

Kasutatud kirjandus

- Indreko, R.** 1935. Viljandimaa muinasaeg. – Viljandimaa. (Eesti, VII.) Tartu, 3–21.
Indreko, R. 1939. Asva linnus–asula. – MEL, 17–52.
Jaanits, L., Laul, S., Lõugas, V. & Tõnisson, E. 1982. Eesti esiajalugu. Tallinn.
Läänelaid, A. 1997. Võrtsjärve kivikirve varre puuliigi ekspertmäärang. Käsikiri Tartu Ülikooli arheoloogia õppetoolis.
Meinander, C. F. 1954. Die Bronzezeit in Finland. (SMYA, 54.)
Pearson, G. & Stuiver, M. 1993. High-precision bidecadal calibration of the radiocarbon time scale, 500–2500 BC. – Radiocarbon, 35, 1, 25–33.
Posnert, G. 1998. Resultat av ^{14}C datering av trä från Estland. Käsikiri Tartu Ülikooli arheoloogia õppetoolis.
Sitzungsberichte der Altertumforschenden Gesellschaft zu Pernaui, 1905–1908. Fünfter Band. Pernaui, 1908.

Aivar Kriiska

STONE AXE OF VAIBLA

Summary

In 1996, a diabase stone axe was found at the water border of the period of the lake low-water in Vaibla, the northern coast of Lake Võrtsjärv (Fig. 1). It is a diamond small shaft-hole axe, one side of which is plain, the other a little convex in longitude and latitude (Fig. 2). The axe is 10.8 cm long, its maximum width (at the shaft-hole) is 5.2 cm and thickness is up to 4.4 cm, it weighs 388.7 g. In the hole of the axe, a piece of shaft made of ash tree (*Fraxinus excelsior* L.) had preserved. The tree core was radiocarbon dated to 3060 ± 85 BP (Ua-12770), i.e. 1520–1052 BC cal. It is the second stone axe of a fixed Metal Age date found in Estonia beside the butt of an axe belonging to the type of axes with bended butts found in Asva fortified settlement. The place of finding suggests that the axe of Vaibla sank to the lake bottom in the Early Bronze Age.